Aspecte ale receptării unor xenisme în limba română actuală

Maria OSIAC

Contactul dintre idiomuri, direct sau indirect, realizat pe cale orală sau scrisă, de natură populară sau livrescă determină, în mod firesc, preluarea unor unităţi lexicale dintr-o limbă „donatoare" într-o limbă „receptoare".

Româna s-a dovedit a fi, de-a lungul istoriei sale, receptoare a unor influenţe dintre cele mai diferite, lexicul ei îmbogăţindu-se considerabil cu termeni de diverse origini şi, la rândul ei, a împrumutat unităţi lingvistice idiomurilor cu care a venit în contact.

Influenţele străine asupra vocabularului românesc sunt, în ultima vreme, considerabile. În plin proces de globalizare, ele sunt fireşti şi, de multe ori, îşi dovedesc utilitatea. Transformările de natură socială, economică, ştiinţifică şi tehnică, politică sau culturală din perioada actuală duc la înregistrarea unui număr tot mai mare de împrumuturi lexicale care continuă procesul de modernizare a limbii române. Mulţi termeni străini se dovedesc a fi efectiv necesari: denumesc realităţi nou apărute, care nu au corespondent în limba română, precizează mai bine sensul sau au avantajul unui corp fonetic mai redus, al circulaţiei internaţionale, al expresivităţii. Alţii dublează însă inutil cuvinte româneşti ori alte împrumuturi ceva mai vechi, nefiind decât o marcă a snobismului, a mimetismului, a comodităţii sau a necunoaşterii bogatelor resurse şi valenţe ale limbii noastre. Iată de ce este necesară o atitudine realistă, tranşantă, dar moderată, care să facă distincţia – în „avalanşa" de termeni noi de proveniență străină, cărora dicţionarele abia le mai fac faţă – între împrumuturile „necesare" şi cele „de lux", între avantajele folosirii primelor şi efectele dăunătoare ale celor din urmă.

Multe dintre împrumuturile lingvistice s-au adaptat fonetic, ortografic, morfologic şi semantic: fr. *compositeur* > rom. *compozitor*, fr. *célibataire*> rom. *celibatar*, it. *scadenza*> rom. *scadenţă*, it. *acquaforte*> rom. *acvaforte*, engl. *hands*> rom. *henţ*, engl, *offside*> rom. *ofsaid*, germ. *Abziehbild*> rom. *abţibild*, germ. *Stecker*> rom. *ştecăr*, rus. *magistral'* > rom. *magistrală*.

Altele însă, de dată mai recentă, au fost preluate ca atare, cu forma şi sensul lor etimologic, neadaptându-se (poate, deocamdată) la sistemul limbii române. Acestea sunt cunoscute sub denumirea de *xenisme*, o clasă din ce în ce mai bogată, deschisă, în care intră anglo-americanisme: *aftershave*, *all right*, *babysitter*, *banking*, *bodyguard*, *cash*, *chat*, *cheeseburger*, *chips*, *cool*, *copywriter*, *dance*, *desktop*, *discount*, *e-mail*, *exit-poll*, *fast-food*, *fitness*, *full-time*, *hamburger*, *hard-disk*, *horror*, *hotdog*, *hotline*, *house*, *ice tea*, *jackpot*, *job*, *jogging*, *laptop*, *link*, *look*, *mall*, *marker*, *minimarket*, *modelling*, *party*, *planing*, *prime-time*, *puzzle*, *roaming*, *scrabble*, *second-hand*, *shopping*, *showbiz*, *skateboard*, *snack-bar*, *staff*, *sticks*, *summit*, *superman*, *surfing*, *talk-show*, *toner*, *T-shirt*, *walkman*; termeni din franceză: *aide-mémoire*, *à la longue*, *à la russe*, *bain-marie*, *bordeaux*, *café-concert*, *café-frappé*, *chateaubriand*, *chou à la crème*, *ciné-vérité*, *déjà-vu*, *deux-pièces*, *en détail*, *fondu*,

BDD-V377 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:22:22 UTC)

fondue, *loisir*, *parti-pris*, *porte-bonheur*, *spectacol-coupé*, *wagon-lit*; din italiană: *broccoli*, *cappuccino*, *ciao*, *da capo al fine*, *dolce*, *espresso*, *mortadella*, *mozzarella*, *paparazzo*, *pizza*, *ravioli*, *tiramisù*; din portugheză: *bossa-nova*, *piranha*; hispanisme: *avocado* (fruct şi plantă), *cha-cha-cha*, *flamenco*, *macho*, *mallorquin*, *mariachi*, *picaro*; din latină: *angor (pectoris)*, *axis mundi*, *captatio benevolentiae*, *curriculum*, *curriculum vitae*, *laudatio*, *magna cum laude*, *mea culpa*, *modus vivendi*, *mutatis mutandis*; unele cuvinte de origine germană: *ausländer*, *lohn*, *müsli*, *pickhammer*, *weltanschauung*, grecească: *hybris*, *paideia*, rusă: *gulag*, *perestroika*, japoneză: *ninja* ş.a.

Facem menţiunea că toate xenismele de mai sus sunt unităţi lexicale nou introduse în cea de-a doua ediţie a DOOM.

Multe dintre ele sunt utilizate în limbajul ştiinţei, al calculatoarelor îndeosebi, în cel al publicităţii, în domeniul financiar-bancar. După cum se observă însă, unele dintre ele au intrat chiar în limbajul cotidian, normarea scrierii, a rostirii, a flexiunii (sau, de cele mai multe ori, a lipsei de flexiune a acestora) impunându-se. Au pătruns chiar pe tarabele din piaţă, unde, cu puţin timp în urmă, ni se propunea nu o reducere de preţ, ci un *discount*, în cazul cumpărării unei cantităţi ceva mai mari de fructe!

Cuvinte ca: *advertising* (pron. *advertáĭzing*), *airbag* (pron. *érbeg*), *banner* (pron. *bénăr*), *babysitter* (pron. *bebisítăr*), *business* (pron. *bíznis*), *catering* (pron. *kéĭtăring*), *chat* (pron. *cet*), *cheeseburger* (pron. *cízburgăr*), *chou à la crème* (pron. *şu a la crem*), *copyright* (pron. *cópiraĭt*), *country* (pron. *cántri*), *cutter* („cuţit”, pron. *cátăr*), *dealer* (pron. *dílăr*), *DJ* (pron. *digéi*), *duty-free* (pron. *dĭutifrí*), *fairplay* (pron. *férpleĭ*), *fast-food* (pron. *fastfúd*), *feedback* (pron. *fídbec*), *föhn* (pron. *fön*), *gigolo* (pron. *jigoló*), *hacker* (pron. *hécăr*), *jacuzzi* (pron. *ğacúzi*), *job* (pron. *ğob*), *ketchup* (pron. *chéčap*), *kitsch* (pron. *chič*), *leasing* (pron. *lízing*), *live* (pron. *laĭv*), *loisir* (pron. *loazír*), *LP* (pron. *elpí*), *macho* (pron. *máčo*), *make-up* (pron. *méĭcap*), *marker* (pron. *márcăr*), *maseur* (pron. *masör*), *mouse* (pron. *maŭs*), *mozzarella* (pron. *moţaréla*), *outsider* (pron. *áŭtsaĭdăr*), *paparazzo* (pron. *paparáţo*), *play-back* (pron. *pléĭbec*), *pole-position* (pron. *polpozíşn*), *pub* (pron. *pab*), *puzzle* (pron. *pázăl*), *quiproquo* (pron. *cviprocvó*), *rating* (pron. *réĭting*), *rapper* (pron. *répăr*), *remember* (pron. *rimémbăr*), *science-fiction* (pron. *sáiăns fícşăn*), *scrabble* (pron. *scrébăl*), *showbiz* (pron. *şoŭbíz*), *site* (pron. *saĭt*), *summit* (pron. *sámit*), *talk-show* (pron. *tócşoŭ*), *tête-à-tête* (pron. *tetatét*), *xeres* (pron. *héres*) etc. sunt din ce în ce mai des folosite, scrierea şi rostirea lor corectă constituind o problemă mai ales pentru cei care nu cunosc limbile din care provin aceşti termeni, îndeosebi engleza, anglo-americanismele dominând clar clasa xenismelor.

Unele xenisme prezintă forme scrise duble, acceptate, deopotrivă, de norme:

off-line/offline;
on-line/online;
rock-and-roll/*rock'n-roll.*

Alteori, numai rostirea prezintă forme aflate în variaţie liberă:

airbus – în pronunţie englezească, *érbas*; în varianta franceză, *erbüs*;
bluejeans – în pronunţie englezească, *blugínz*; în română, *blúgins*;
bodyguard – pronunţat *bódigard* sau *bádigard*;
e-mail – pronunţat *iméil* sau *ímeĭl.*

BDD-V377 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:22:22 UTC)

Mai rar sunt admise, în variație liberă, atât dubletele ortografice, cât şi cele ortoepice:

standby/ *stand-by*, pronunțat *sténdbaĭ*, dar şi *stendbáĭ.*

De cele mai multe ori, româna adoptă, la ora actuală, atât scrierea, cât şi rostirea din limbile din care provin cuvintele noi. Constatăm că există însă şi unele situații în care se folosesc, deopotrivă, în variație liberă, atât formele din limbile de origine, cât şi forme noi, adaptate scrierii şi rostirii româneşti:

bodyguard (angl.)/*bodigard*; *pickhammer* (germ.)/*picamăr*;
jeans (angl.)/*jeanşi*; *pizza* (it.)/ *pizză*.

Termenii adaptați, care nu reproduc forma intactă a etimonului, aparțin clasei neologismelor recente, nu însă şi celei a xenismelor.

Dacă pentru o serie de neologisme (cuvinte străine) prima ediție a DOOM (1982) înregistra şi recomanda numai variantele „românizate": *bos*, *brec* (la tenis), *bricabrac*, *cliring*, *cocteil*, *derbi*, *ghem* (termen sportiv), *penalti*, *rosbif*, *rugbi*, *smeş* ş.a., constatăm că noile norme (2005) introduc, alături de acestea, şi formele din limbile de proveniență a termenilor, preferându-le:

boss (angl.)/*bos*; *cocktail* (angl.)/*cocteil*;
break (angl.)/*brec* (la tenis); *derby* (angl.)/*derbi*;
bric-à-brac (fr.)/*bricabrac*; *penalty* (angl.)/*penalti*.
clearing (angl.)/*cliring*;

sau adăugându-le primelor:

ghem/ (angl.) *game*; *rugbi*/(angl.) *rugby*;
rosbif/(angl.) *roast beef*; *smeş*/(angl.) *smash.*

Uneori se renunță total la formele adaptate, introducând-se variantele etimologice: *cocher* > *cocker* (angl.), *hipi* > *hippy* (angl.), *jaz* > *jazz* (angl.), *cnocaut* > *knockout* (angl.), *cnocdaun* > *knockdown* (angl.), *luping* >*looping* (angl.), *parching* > *parking* (angl), *peni* > *penny* (angl.).

Nu de puține ori, **accentuarea** corectă a termenilor de proveniență străină constituie o problemă. Iată, de pildă, variantele corecte ale câtorva dintre cei pe care deseori îi auzim rostiți greşit: *bildungsrom**á**n* (nu **b**í**ldungsroman*), *comm**é**dia dell'**á**rte* (nu **commed**í**a dell'**á**rte*), *gigol**ó*** (nu **g**í**golo)*, *gl**ó**b-trotter* (nu **glob-tr**ó**tter*), *h**ó**tdog* (nu **hotd**ó**g*), ***í**ncipit* (nu **incip**í**t*, sub influența lui *începút*), *p**ó**p-corn* (nu **pop-c**ó**rn)*, *p**ó**p-rock* (nu **pop-r**ó**ck)*, *tiramis**ù*** (nu **tiramí**s**ù*); acestora şi multor altora li se adaugă nume proprii cum sunt: ***Á**tlas* – personajul mitologic, (nu **Atl**á**s*), *Bogot**á*** (nu **Bog**ó**ta*), *C**ó**rdoba* (nu **Cord**ó**ba*), *Nicos**í**a* (nu **Nic**ó**sia*), *Nob**é**l* (nu **N**ó**bel*), *Per**ú*** (nu **P**é**ru*).

Ezitări şi chiar greşeli se întâlnesc şi la **despărțirea în silabe** a unor xenisme. Normele actuale (DOOM 2005: LXXVIII–LXXXIX) prevăd, printre altele, că acele combinații formate din două vocale care au valoarea unui singur sunet, ca în limba de origine, nu se despart: *a-gr**ee**-ment* (ee [**i**]), *c**ou**n-try* (ou [**a**]), *l**ie**-duri* (ie [**i**]), *ma-s**eu**-rul* (eu [**ö**]), *t**ea**-mul* (ea [**i**]); se comportă ca o singură consoană combinațiile de două sau trei litere-consoane din cuvinte cu grafii străine, care notează numai un sunet: *co-**ck**er* (pron. *có**c**ăr*), *ke-**tch**up* (pron. *ché**č**ap*); două consoane identice, care

BDD-V377 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:22:22 UTC)

notează acelaşi sunet ca şi consoana simplă se despart, trecând a doua consoană la secvenţa următoare: *bou**r-rée***, *for-ti**s-s**i-mo*; nu se despart literele-consoane duble din xenisme, care notează sunete distincte de cele notate prin consoana simplă corespunzătoare din limba română: *ma-**ll**or-quin* (ll [**l’**]), *pi-**zz**a* (zz [**ţ**]).

Semnalăm formele corecte ale despărţirii în silabe a câtorva xenisme: *deux-piè-ces*, *far-nien-te*, *im-bro-glio*, *lau-de* în locuţiunile latineşti *magna cum laude* sau *summa cum laude*.

În ceea ce priveşte **valoarea morfologică**, cea mai mare parte dintre xenisme aparţin, după cum s-a văzut şi din exemplele de mai sus, clasei substantivelor (menţionăm şi câteva locuţiuni substantivale: *deux ex machina*, *habeas corpus*, *mixtum compositum*, *modus vivendi*, *restitutio in integrum*). Majoritatea sunt de genul neutru. Cele masculine sunt, în principal, nume de persoane: *ausländer*, *biker*, *caudillo*, *chulo*, *cozeur*, *landsknecht*, *mariachi*, *outsider*, *picaro*, *playboy*, *provider*, *rapper*, *rocker*, *sir*, *steward*, *tapeur*, *whig*, cărora li se alătură numele unor unităţi monetare: *cruzeiro*, *escudo*, *penny*, *peso*, *won* sau de măsură: *baud*, *bushel*, *joul*, *siemens*, *weber*, nume de animale sau rase de animale: *chow-chow*, *cocker*, *setter* şi de plante: *avocado*, *broccoli*, *pitchpine*, produse alimentare: *canelloni*, *cheesburger*, *hotdog*, *ravioli* ş.a. Xenismele feminine denumesc persoane: *call-girl*, *milady*, *mistress*, *persona non grata*, dansuri: *bossa-nova*, *malagueña*, *passacaglia*, *seguidilla*, preparate culinare: *fondue*, *mortadella*, *mozzarella*, *pizza*, sunt termeni abstracţi: *imago* (în psihanaliză), *laudatio*, *pole-position*, *volta* etc.

Încadrarea la un gen sau altul, care se realizează la substantivele din limba română pe baza manifestărilor sintactice ale genului (DŞL 2005: 231) nu se dovedeşte totdeauna utilă în cazul xenismelor mai puţin frecvente şi foarte recente, deoarece contextele în care se utilizează acestea nu pot fi, de multe ori, uşor selectate: nu e la îndemâna oricărui vorbitor de limba română să aleagă, de pildă, contextele potrivite pentru termenii de proveniență franceză (rostiţi identic: *fõd**ü***) *fondu* („procedeu cinematografic”) – *acest* ~, *aceste* ~, caracteristice neutrului – şi *fondue* („preparat culinar”) – această ~, context suficient pentru a încadra substantivul la feminin. Pe de altă parte, nici criteriul semantic nu este totdeauna relevant: *bourrée*, *cha-cha-cha*, *flamenco*, *jaleo*, *zapateado*, nume de dansuri, sunt neutre, iar *bossa-nova*, *malagueñia*, *seguidilla*, feminine; *angor pectoris* şi *delirium tremens*, nume de boli, sunt, primul, feminin, iar al doilea, neutru. Nici criteriul formal nu reprezintă o soluţie în stabilirea genului: *piranha*, *ninja* sunt masculine, *cinerama*, *paideia*, feminine, *cha-cha-cha*, *corrigenda*, neutre. Numai consultarea dicţionarelor şi a materialelor de specialitate poate înlătura ezitările şi eventualele greşeli referitoare la încadrarea corectă a xenismelor la un gen sau altul şi de modul specific în care, uneori, flexionează sau nu. Câteva exemple numai: *bossa nova* – cuvânt de origine portugheză, care denumeşte un dans de origine braziliană, cu ritm de rumbă şi melodia ce-i corespunde –, este încadrat la clasa femininelor şi formează genitiv-dativul articulat şi pluralul cu flexiunea celui de-al doilea element: *bossa-novei*, respectiv *bossa-nove*; *concerto grosso*, substantiv neutru, de asemenea compus (până de curând considerat singulare tantum), marchează pluralul la ambele elemente componente, *concerti grossi*, mai greu de format de cei care nu cunosc italiana; *mortadella* este un feminin singulare tantum, cu genitiv-dativul *mortadellei*; *milady*, *mistress*, substantive feminine, formează genitiv-dativul articulat *lui milady*,

BDD-V377 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:22:22 UTC)

lui mistress; *babysitter* este înregistrat în DOOM ca substantiv de genul feminin, care formează pluralul cu desinența *-e*: *babysittere*, dar şi ca masculin: *babysitter*, cu pluralul *babysitteri*.

Formarea pluralului xenismelor-substantive constituie, de multe ori, o dificultate pentru vorbitorii de limbă română.

O parte dintre ele au, la plural, aceeaşi formă ca la singular: *anglaise*, *avocado*, *cappuccino*, *chartreuse*, *chou à la crème*, *cover-girl*, *cowboy*, *dandy*, *disc-jockey*, *espresso*, *fondue*, *gaucho*, *gigolo*, *kiwi*, *macho*, *mariachi*, *ninja*, *peso*, *picaro*, *piranha*, *seguidilla*, *tiramisù*, *walkie-talkie.*

Majoritatea urmează însă modelele româneşti de formare a pluralului masculin şi feminin, cu desinențe specifice, alături de care, suplimentar, se utilizează uneori şi alternanțe fonetice: *ausländeri*, *beatnici*, *bodyguarzi*, *brokeri*, *byți*, *cheeseburgeri*, *copywriteri*, *cozeuri*, *dealeri*, *driveri*, *gafeuri*, *globe-trotteri*, *hackeri*, *hamburgeri*, *hotdogi*, *hunteri*, *outsideri*, *pamperşi*, *pizze*, *provideri*, *rangeri*, *rapperi*, *setteri*, *siemenşi*, *stewarzi*, *stripperi*, *tapeuri*, *trotteuri*, iar la neutre se adaugă desinența *-uri* (mai rar, desinența *-e*) legată **direct** la cuvintele terminate în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *airbaguri*, *bannere*, *bestselleruri*, *boarduri*, *briefinguri*, *businessuri*, *CD-writere*, *cocktailuri*, *computere*, *digesturi*, *fast-fooduri*, *five o' clockuri*, *gadgeturi*, *harduri*, *jeepuri*, *laptopuri*, *lieduri*, *living-roomuri*, *lookuri*, *outputuri*, *play-backuri*, *puburi*, *ratinguri*, *scherzouri*, *staffuri*, *testere*, *weekenduri* sau **cu cratimă**, în cazul cuvintelor care au finale grafice neobişnuite la cuvintele vechi din limba română sau a căror finală prezintă deosebiri între scriere şi rostire: *body-uri*, *boogie-woogie-uri*, *bleu-uri*, *brunch-uri*, *café-frappé-uri*, *cha-cha-cha-uri*, *cherry-uri*, *kitsch-uri*, *merlot-uri*, *party-uri*, *remake-uri*, *rendez-vous-uri*, *scotch-uri*, *scrabble-uri*, *show-uri*, *site-uri*, *slash-uri.*

Semnalăm formele de plural ale anglicismelor masculine *gentleman*, pl. *gentlemeni*, *superman*, pl. *supermeni*, *yeoman*, pl. *yeomeni*, *yesman*, pl. *yesmeni*, dar, pe de altă parte, *self-made-man* („autodidact, om ajuns cineva prin forțele proprii") pl. *self-made-men*. Probabil că – dacă aceste substantive vor fi relativ frecvent folosite – ele vor căpăta peste o vreme formele de singular **gentlemen*, **supermen*, **yeomen*, **yesmen*, **self-made-men* şi vom avea pluralul **self-made-meni*, după modelele *congresman*, *recordman* (formele recomandate de prima ediție a DOOM) > *congresmen*, *recordmen* (formele corecte, conform noilor norme), cu pluralul *congresmeni*, *recordmeni*.

Formele de plural din limbile de origine ale unor xenisme sunt preluate uneori în limba română ca forme de singular: *badlands* „teren arid, argilos", *sticks* „produs alimentar din paste făinoase sub formă de beţişoare crocante", pluralul românesc marcându-se, încă o dată, prin mijloace specifice: *badlandsuri*, *sticksuri*; *cornflakes*, în schimb („produs alimentar din cereale, sub formă de fulgi sau firişoare prăjite") este preluat şi normat ca un neutru plurale tantum. Substantive pluralia tantum sunt şi *addenda*, *corrigenda*, *marginalia* (lat.), *graffiti* (it.), deseori interpretate greşit, ca feminine la singular (primele trei) sau neutru singular (ultimul), cu pluralul **graffitiuri*. Uzul înregistrează şi forme în care se forțează adaptarea unor forme de număr, cum ar fi, de pildă, pluralul greşit al substantivului invariabil *homeless*, **homeleşi*, sau singularul **paparazz* sau chiar **paparate*, reconstituit de la mai des-întrebuințatul plural *paparazzi*, în locul variantei corecte *paparazzo*.

BDD-V377 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:22:22 UTC)

Unele xenisme fac parte din clasa substantivelor cu paradigma incompletă. Defectivele de plural (*dolce farniente*, *fitness*, *hotline*, *house*, *laudatio*, *lobby*, *mea culpa*, *modelling*, *mozzarella*, *pop-corn*, *standing*, *showbiz*, *trompe-l'œil*) sunt mult mai numeroase decât defectivele de singular (*addenda*, *cornflakes*, *emendanda*, *graffiti*, *llanos*, *müsli*, *ravioli*). În noua ediție a DOOM, un număr relativ mare de substantive considerate înainte cu paradigma incompletă apar înregistrate cu forme pentru ambele numere. Formează, astfel, plural, foste singularia tantum cum sunt: *boogie-woogie – boogie-woogie-uri*, *forfait – forfait-uri*, *happy-end – happy-enduri*, *output – outputuri*, *play-back – play-backuri*, *romancero – romancerouri.*

În mod asemănător desinențelor neutre de plural, articolul hotărât enclitic se atașează fără cratimă la împrumuturile terminate în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *happeningul*, *ketchupul*, *loisirul*, *holdingul*, *mementoul*, *modellingul*, *musicalul*, *planningul*, *rapul*, *rememberul*, *showbizul*, *sombreroul*, *spleenul*, *surfingul* şi se leagă cu cratimă în împrumuturile a căror finală prezintă deosebiri între scriere şi pronunțare sau care au finale grafice neobişnuite la cuvintele vechi din limba română: *acquis-ul*, *bridge-ul*, *bungalow-ul*, *garden-party-ul*, *hippy-ul*, *lobby-ul*, *ole-ul*, *puzzle-ul*, *room-service-ul*, *scratch-ul*, *spray-ul*. Semnalăm şi formele de plural articulat al unor substantive masculine terminate în *-y*: *dandy-i*, *gay-i*, *hippy-i.*

Mai puțin numeroase sunt xenismele adjective invariabile: *beat* „specific beatnicilor" (pronunțat *bit*), *cash*, *cool*, *drive-in*, *dry*, *fair*, *folk*, *full-time*, *groggy*, *hippy*, *horror*, *live*, *O.K.*/*OK*, *punk*, *second-hand*, *soul*, *superlong*, *topless*, *underground* (semnalăm formele greşite întâlnite uneori de tipul: *țigară superlongă*, *țigări superlongi!*).

Unele dintre aceste cuvinte aparțin mai multor clase morfologice: *haine cool* (adjectiv) şi *a se tunde cool* (adverb); *emisiune live* (adjectiv) şi *a cânta live* (adverb); *mărfuri second-hand* (adjectiv) şi *a cumpăra de la second-hand* (substantiv); *plată cash* (adjectiv), *a plăti cash* (adverb), alături de care se înregistrează şi substantivul *cash* – „bani gheață, lichidități", iar altele adaugă noi sensuri celor cu care se întrebuințează de obicei: *groggy* (despre un boxer) „amețit în urma loviturilor puternice primite" şi, prin extindere, „luat prin surprindere, care şi-a pierdut cumpătul, derutat", argotic sau familiar e folosit cu sensul „amețit de băutură". În limbajul familiar de la *folk*, *punk* s-au format derivatele *folkist*, *folkistă*, respectiv *punkist*, *punkistă*.

Consemnăm, de asemenea, valoarea morfologică dublă a xenismelor: *à la carte*, *à la grecque*, *à la longue*, *de facto*, *en détail*, *ex aequo*, *in memoriam*, *on-line*/*online*, *sine die*, *summa cum laude*, toate locuțiuni adjectivale şi adverbiale; *nota bene*, locuțiune verbală şi substantiv; *glissando*, adverb şi substantiv; sau, mai rar, chiar tripla valoare a altora: *all right*, locuțiune adjectivală, adverbială şi interjecție, *O.K.*/*OK*, adjectiv, adverb şi interjecție.

Alte xenisme sunt adverbe: *sic*, *ter*, *piano-forte* sau locuțiuni adverbiale: *ab initio*, *ad rem*, *allegro ma non tropo*, *de jure*, *ex abrupto*, *magna cum laude*, *per pedes*, *tale quale*, mai puține sunt prepoziții: *apud*, conjuncții: *ergo* („deci") sau interjecții: *vivat!*

Pe lângă aspectele privitoare la fonetică, ortografie şi morfologie, vorbitorii de limbă română mai puțin cunoscători de limbi străine se confruntă şi cu unele

BDD-V377 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:22:22 UTC)

dificultăți legate de **cunoaşterea sensului** a numeroşi termeni pe care îi aud sau îi observă frecvent în mass-media şi nu numai.

Asemenea dificultăți sunt numai parțial înlăturate de consultarea dicționarelor de specialitate, deoarece acestea nu reuşesc totdeauna să țină pasul cu înnoirile ce se produc în limbă cu o uimitoare rapiditate, să le înregistreze şi să le lămurească. Iată, spre exemplificare, câteva dintre cuvintele recent intrate şi relativ utilizate în limba română, care (încă) nu figurează într-o lucrare de valoarea şi dimensiunea impresionantă a *Marelui dicționar de neologisme* al lui Florin Marcu (2007):

bodypainting „pictură pe corp";
CD-player „aparat de citire şi redare a informației de pe CD-uri";
CD-writer „aparat de inscripționare a CD-urilor";
cheeseburger „un tip de sandvici cu brânză şi alte ingrediente";
desktop „ecran al monitorului de la calculator";
head hunting „recrutare de experți de înaltă calificare; vânătoare de capete";
high-priority „prioritate deosebită";
high-tech (*high-technology*) „tehnologie de vârf";
hostel „pensiune; cămin, internat";
infotainment „divertisment informatic";
live „în direct; pe viu, activ";
part-time „cu normă incompletă, cu jumătate de normă; parțial, temporar";
play-off „joc final dintr-un campionat; joc decisiv, meci de baraj";
provider „furnizor de servicii de internet";
stick „mic dispozitiv de stocare a informației digitale"; „deodorant în formă de baton";
tour-operator „persoană sau companie care organizează excursii";
user „utilizator, consumator";
wireless „fără fir; telegrafie fără fir, transmitere prin radio".

Numai cunoaşterea exactă a semnificației termenilor ne va împiedica să formăm construcții pleonastice de tipul: **bani cash* (*cash* „bani gheață, în numerar"), **café-frappé rece* (*café-frappé* „băutură din cafea rece cu înghețată, frişcă"), **exit-pollul realizat la ieşirea din urne* (*exit-poll* „sondaj de opinie realizat la ieşirea de la urne"), **happy-end fericit* (*happy-end* „sfârşit fericit"), **hit de mare succes* (*hit* „şlagăr, cântec de succes"), **jackpotul cel mare* (*jackpot* „potul cel mare, la jocurile mecanice"; fig. „mare lovitură"), **laptop portabil* (*laptop* „calculator mic, portabil, având forma unei serviete"), **summit la nivel înalt* (*summit* „întâlnire la cel mai înalt nivel").

Deşi s-a afirmat că sunt extrem de dificil, dacă nu imposibil de identificat, semnalăm şi câteva xenisme omonime (Zugun 2006: 316): *break*[1] (angl.), s.n. (pl. *breakuri*), „automobil" şi *break*[2] (angl.), s.n. (pl. *breakuri*), „ghem câştigat, la tenis, de un jucător pe serviciul adversarului"; *driver*[1] (angl.), s.m. (pl. *driveri*), „conducător al atelajului într-o cursă de trap; jokeu care conduce un sulki; şofer", *driver*[2] (angl.), s.n. (pl. *drivere*), „crosă din lemn la jocul de golf; etaj amplificator, cu tuburi sau tranzistori, care atacă cele două etaje ale unui amplificator simetric" şi chiar *driver*[3] (angl.), s.n. (pl. *drivere*), „program în sistemul informatic"; *ole*[1] (hisp.), interj., şi *ole*[2] (hisp.), s.n. (pl. *ole-uri*), „dans spaniol interpretat de o singură persoană; melodia corespunzătoare acestui dans"; *roller*[1] (angl.), s.m. (pl. *rolleri*), „persoană care se deplasează cu rolele" şi *roller*[2] (angl.), s.n. (pl. *rollere*), „compresor, rolă de ghidare, cilindru de laminor".

BDD-V377 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:22:22 UTC)

Unele xenisme înregistrează în limba română o serie de mutații semantice: de pildă, angl. *show* „recital de muzică uşoară; spectacol de varietăți, cu muzică, dansuri, momente comice" şi-a extins sensul, fiind folosit ironic, peiorativ, ca sinonim cu *scandal*: **A fost mare show aseară la vecini!*; *bodyguard* „gardă de corp" a cunoscut, de asemenea, o extindere a sensului, fiind folosit în prezent cu sensul general de „paznic"; *building*, în schimb, şi-a restrâns sensul, utilizându-se în limba română nu cu semnificația din engleză de „clădire, construcție" oarecare, ci numai cu acela de „clădire modernă înaltă, zgârie-nori".

Aspectele semnalate mai sus sunt definitorii pentru etapa actuală, nu şi definitive, tema necesitând a fi continuată şi aprofundată pe măsura pătrunderii xenismelor în limba română.

Bibliografie

Avram 1997: Mioara Avram, *Anglicismele în limba română actuală*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Avram 2001: Mioara Avram, *Cuvintele limbii române între corect şi incorect*, Chişinău, Editura Cartier.

DOOM 2005: *Dicționarul ortografic*, *ortoepic şi morfologic al limbii române*, ed. a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

DŞL 2005: *Dicționar de ştiințe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira.

Groza 2004: Liviu Groza, *Elemente de lexicologie*, Bucureşti, Editura Humanitas Educațional.

Guțu Romalo 2000: Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine şi greşeală. Limba română de azi*, Bucureşti, Editura Humanitas Educațional.

Marcu 2007: Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, ediția a IX-a, revăzută, augmentată şi actualizată, Bucureşti, Editura Saeculum Vizual.

Osiac 2008: Maria Osiac, *Dificultăți ale limbii române*, Bucureşti, Editura Fundației România de Mâine.

Pană Dindelegan 2002: Gabriela Pană Dindelegan (coordonator), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.

Stoichițoiu-Ichim 2001: Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică*, *influențe*, *creativitate*, Bucureşti, Editura All.

Zugun 2006: Petru Zugun, *Xenisme*, în *Comunicare interculturală şi integrare europeană*, volum îngrijit de Elena Dănilă, Ofelia Ichim, Florin-Teodor Olariu, Iaşi, Editura Alfa.

Aspectos sobre la recepción de algunos xenismos en el idioma rumano actual

El presente estudio hace referencias a una serie de aspectos que los xenismos (es decir, los préstamos léxicos de palabras extranjeras no adaptadas todavía al sistema de la lengua rumana que son cada vez más numerosas, predominantemente del inglés), ejercen sobre las personas que no conocen el idioma extranjero del cual provienen. Se trata de los aspectos concernientes a: la escritura, la pronunciación, el acento, la separación en sílabas, la inserción en una de las clases morfológicas, la flexión o ausencia de ésta, el conocimiento del sentido y los matices semánticos que soportan, a veces, al entrar en circulación en la lengua rumana actual.

Bucureşti, România

BDD-V377 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:22:22 UTC)